

DEVLETİN EKONOMİYE MÜDAHALESİ VE İKTİSADİ KOLLUK FAALİYETİ İÇİNDE REKABETİN KORUNMASI*

Doç.Dr.Zehreddin AŞLAN**

I- GENEL OLARAK:

Günümüzde modern kapitalizm serbest rekabetçi bir ekonomik yapıya dayanmaktadır. Ekonominin serbest rekabetçi olması çeşitli nedenlerden istenmektedir. Serbest rekabet yalnızca kaynakların etkin kullanılmasını sağlamakla kalmaz aynı zamanda rakip malların fiyatlarının düşmesini ve bu pazarda daha büyük paya sahip olmak isteyen işletmelerin mallarının kalitesini artırmalarına ve yeni teknolojilerin üretimde kullanılmasına da yol açar. Böyle bir ekonomik ortam siyasi bakımdan da batı demokrasisinin temeli sayılmaktadır¹.

Ancak, ekonominin bireysel faaliyet alanı olarak kabul edildiği liberal devlette de ekonominin her zaman kendi kanunlarına göre işlediğini söylemek mümkün değildir. Her ne kadar ekonominin kendi yasalarının varlığı bilinmekte ise de, uygulamada, kamunun gözetimini sağlayacak

hukuksal mekanizmanın oluşturulmadığı durumlarda, çıkan krizlerin toplum için ağır sonuçlar yarattığı sık sık görülebilmektedir². Ayrıca, üretim ve dağıtım teknolojisi kurallarının gelişmesi, bazı özel menfaatlerin ekonomik ve sosyal gücüne tekabül eden kalkınma, rekabetin sakıncalarının bilincine varma ve son olarak 1930 yıllarının büyük buhalı piyasanın kendiliğinden düzenlenme mekanizması karşısında artan bir şüphecilik uyandırmıştır³.

Bundan dolayı, İkinci Dünya Savaşı sonrası toplumdaki sosyal gelişmeler Devletin yetkilerini arttırırken, ekonomik faaliyetler, serbest piyasa mekanizmasının başarısızlıklarını ve aksaklıklarını gidermek düşüncesi ile bir takım düzenlemelere tabi tutulmuştur⁴. Gerçekten önceleri Devletin ekonomik hayata müdahalesi olağanüstü koşulların gerektirdiği zorunluluk olarak kabul edilirken, özellikle İkinci Dünya Savaşı izleyen dönemde olağan bir faaliyet biçimi halini almıştır⁵.

Bugün sosyal niteliğini de kazanan devlet mevcut ekonomik ve toplumsal düzene yeni bir biçim verme görevini yüklediği gibi; Anayasalar da bazı konularda nasıl bir ekonomik ve toplumsal düzen amaçladıklarını koydukları kurallarla doğrudan belirlemek yoluna gitmektedirler⁶.

Böylelikle, ferdin hem devlet otoritesine karşı, hem de özel güçlere yani çıkar çevrelerine ve ekonomik yönden güçlü olan kesimlere karşı korunması amaçlanmaktadır⁷. Bu nedenle, kapitalist ekonomi düzeninin temel ilkeleri korunmakla

²TAN Turgut, Ekonomik Kamu Hukuku, TODAİE Yayını, Ankara, 1984, s.4.

³ARSLAN Süleyman, Bakanlar Kurulunun İktisadi ve Mali Alandaki Görev ve Yetkileri, Ankara, 1982, s.13-14.

⁴GÜRAN Sait, "ABD'nde Ekonomik Hayatın Düzenlenmesi", İHİD, Yıl: 6, S.1-3, Aralık 1985, s.13.

⁵TAN Turgut, "Ekonomik İdari Kararların Yargısal Denetimi", AİD, C.8, S:2 Haziran 1975, s.33.

⁶TÜRK Hikmet Sami, "Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun Tasarısı Üzerine Açıklamalar", Ankara, 1979, s.21.

⁷SAVAŞ Vural, "Anayasalarda Ekonomik Hak Ve Özgürlükler, T.C. Anayasaları Örneği", Anayasa Yargısı, No:6, Ankara, 1989, s.182.

* Bu makale "İdarenin İktisadi Kolluk Faaliyeti ve Rekabet Kurulu" başlıklı Doçentlik çalışmamın birinci bölümünden derlenmiştir.

** I.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi İdare Hukuku Öğretim Üyesi.

¹AŞLAN İ. Yılmaz, Avrupa Topluluğu Rekabet Hukuku, Ankara, 1992, s.5.

beraber, sosyal amaçlarla devletin ekonomik hayata müdahaleleri normal karşılanmaktadır⁸.

Ülkemizde de, 1961 ve 1982 Anayasalarında Sosyal Devlet ilkesinin yer alması ile ekonomiyi düzenlemeye yönelik hükümlerin bulunması, devletin ekonomiye müdahalesine imkan tanımıştır⁹.

1982 Anayasasının da, 1961 Anayasasında olduğu gibi Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti¹⁰ ve planlı kalkınma ilkesi¹¹ varlıklarını sürdürürken 1961 Anayasasından farklı olarak, bazı yeni ekonomik hükümler de yer almaktadır.

Bunların en önemlisini oluşturan ve piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi başlığını taşıyan 167. maddenin 1.fıkrası "Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler" demektedir.

Görüldüğü gibi, Anayasa Devletin ekonomiye müdahalesinde kullanabileceği hukuksal

mekanizmaların temellerini bazı konularda ayrıntılara da girerek düzenlemek yoluna gitmiştir. Bütün bu tedbirler, Anayasamızın Devlete verdiği görevin bir gereği olacaktır¹².

Anayasa Mahkemesi de hem 1961 Anayasası hem de 1982 Anayasası döneminde verdiği birçok kararda, Anayasa Mahkemesi kişinin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmekle görevli olan devlet, gerektiğinde demokratik hukuk kurallarından ayrılmama ve temel hak ve özgürlükleri zedelememek koşuluyla, ekonomi alanına müdahale hakkına sahiptir " sonucuna varmıştır¹³.

Devletin ekonomiye müdahalesi çeşitli yöntemlerle gerçekleşmektedir. Bunların birincisi Devletin doğrudan doğruya işletmelere ve sanayi kuruluşlarına sahip olmasıdır. Devletin sermaye mülkiyeti hakkına sahip olması, piyasaları düzenleme açısından bir araç olabilmektedir¹⁴.

Özellikle sermaye birikiminin yetersiz olduğu ve müteşebbis sıkıntısı çekilen dönemlerde hızla sanayileşmek için yaygın bir şekilde kurulan kamu iktisadi teşebbüsleri yardımıyla¹⁵ Devlet, piyasaları dilediği yöne götürebilmeyi amaçlamıştır.

Ülkemizde de 1930 Dünya İktisadi Buhranını izleyen dönemlerde Devlet, ekonominin gelişmesini sağlayacak birtakım kamu işletmeleri (Sümerbank, Etibank, Toprak Mahsulleri Ofisi vs.) oluşturarak, ekonomik hayatın düzenlenmesinde olumlu bir görev yüklenmiştir¹⁶.

⁸GÖZE Ayferi, Sosyal Devlet Sistemi, İstanbul, 1976, s.157-158.

⁹YILDIRIM Turan, Türk İhracat Rejimi ve İlgili Mevzuat, İstanbul, 1991, s.21.

¹⁰Madde 48:Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir. Devlet özel teşebbüslerin milli ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürütmesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirler alır.

¹¹Madde 166: Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayinin ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir.

Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlar toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri bu plana göre gerçekleştirilir.

Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclis'ince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklere önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir.

¹²Anayasa Mahkemesi, 6.10.1986 T., E.1986/21, K.1986/23; R.G., T.14.3.1987, S.19400.

¹³Anayasa Mahkemesi 28.3.1963 T., E. 1963/4, K.1963/71., R.G., T. 18.10.1963., S.11534; Anayasa Mahkemesi 18.2.1985T., E.1984/9, K.1985/4: R.G., T.26.6.1985., S.18793; Anayasa Mahkemesi, 11.1.1985 T., E. 1984/6, K. 1985/1, R.G., T. 17.6.1985., S.18787; Anayasa Mahkemesi, 26.6.1986 T., E.1985/9, K.1986/14, R.G., T. 17.5.1987, S.19463.

¹⁴KILIÇBAY Ahmet, İktisadi Planlama, İstanbul, 1990, s.54.

¹⁵1985 Kamu İktisadi Teşebbüsleri Genel Raporu, Ankara, 1987, s.3.

¹⁶AKGÜNER Tayfun, Özel Girişim Özgürlüğü ve Yatırımları Teşvik Tedbirleri, İstanbul, 1979, s.35.

Ancak memleketimizde devletçilik ve kamu iktisadi teşebbüsleri hiçbir zaman bir doktrin olarak ve özel teşebbüsü bertaraf etmek ve büyük sermaye tesislerini devlete mal etmek amacıyla ortaya atılmamıştır¹⁷. Genelde devletçilik "Ferdin yapamadığını devletin yapması" olarak anlaşılmış, "özel teşebbüse yol gösteren, alan açan" bir sosyal görev olmuştur¹⁸.

Bunun yanında, Devlet yukarıda ifade edildiği gibi bizzat ekonomik işletmelere sahip olarak ekonomik alana müdahale edebileceği gibi, iktisadi sistemin genel kurallarını çizmeye yönelik emirler ve yasaklar içeren genel düzenleyici işlemler yaparak da ekonomik yaşama müdahale edebilmektedir.

Bu yöndeki müdahalelerin büyük bir kısmı iktisadi kolluk yetkilerinin kullanılması ile gerçekleştirilmekte ve belli faaliyetlerin icrası için gerekli izin, belge, çeşitli üretim kollarında yerine getirilmesi gerekli teknik nitelikler vs. gibi günümüzde çok sıkça rastlanan örnekler¹⁹ şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

II-İKTİSADİ KOLLUK:

İktisadi kolluk "Anayasa'da belirlenen ekonomik düzenin gerçekleşmesini sağlamak üzere özel girişim özgürlüğüne müdahale ve getirilen sınırlamaların tümünü içeren" genel bir kavram olarak tanımlanmaktadır²⁰.

İdarenin iktisadi kolluk yetkisini kullanarak özel girişim özgürlüğüne getirdiği sınırlar da, kolluk yetkisinin tipik kullanım biçimleri olan İZİN VERME ve YASAKLAMA biçimlerinde ortaya çıkmaktadır²¹. Görülüyor ki, Devlet çıkaracağı bir kanunla özel girişimin birtakım faaliyetlerini izne veya ruhsata

bağlayabileceği gibi o faaliyetin işletilme şeklini de tayin edebilecektir²².

Bu yöntemlerle, Devlet, ekonomik faaliyetin kamu yararına yürütülmesini sağlamak amacıyla, özel ekonomik faaliyetlere müdahale etmekte ve bir takım idari yaptırımlar uygulamaktadır.

Bunun yanında, izin verilmesi sırasında, söz konusu faaliyetin kamu yararına, ki burada salt ekonomik yarar olarak ortaya çıkmaktadır-uygunluğunun saptanmasıyla da iş bitmemekte, izin verilmesi suretiyle idare ile kişi arasında kurulan ilişki bir denetim ve gözetim yetkisi olarak devam etmektedir²³.

III- İKTİSADİ KOLLUK FAALİYETİ İÇİNDE REKABETİN KORUNMASI:

İktisadi kolluk faaliyeti çerçevesinde, Devlet, rekabetin korunması amacıyla çeşitli düzenlemeler yapmaktadır. Aksi takdirde piyasalar kendi hâline bırakıldığında "monopolcü eğilimler" ve "özel güçler" arasındaki dengesizlik, rekabeti hemen yok edebilir. Bu nedenle devletin, ekonominin hukuk yapısında özgür bir toplumun en etkili şekilde işlenmesini sağlayacak düzenlemeleri devamlı biçimde yapması²⁴ ve iktisadi kolluk anlamında rekabet mekanizmasının işleyip işlemediğini yakından gözetmesi gerekir.

Piyasa ekonomilerinde işlerliğin sağlanması ve korunması için uygulanan ekonomik politikanın temel ve merkezi unsuru olarak kabul edilebilen²⁵ rekabet, belirli bir piyasada çalışan girişimcilerin ekonomik konularda serbestçe karar verebilme hakkı olarak tanımlanmaktadır²⁶. Başka bir deyimle, rekabet kişilerin temel hak ve

¹⁷VERSAN Vakur, Kamu Yönetimi, İstanbul, 1984, s. 288.

¹⁸TUNAYA Tarık Zafer, Siyasî Müesseseler ve Anayasa Hukuku, İstanbul, 1975, s. 774.

¹⁹ULUATAM Özhan-TAN Turgut, Türk İktisat Politikasının Hukuki Çerçevesi, A.Ü.S.B.F. Yayınları, No: 487, Ankara, 1982, s. 98.

²⁰TAN Turgut, a.g.e., s.130.

²¹TAN Turgut, a.g.e., s.147.

²²AKGÜNER Tayfun, a.g.e., s.76.

²³TAN Turgut, a.g.e., s.147-148.

²⁴SAVAŞ Vural, a.g.m., s.181-182.

²⁵AKINCI Ateş, Mukayeseli Hukuk Açısından Amerikan ve Avrupa Topluluğu Hukuklarında Rekabetin Yatay Kısıtlanması, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1988, s.2.

²⁶İNAN Nurkut, "Rekabetin Korunması Hakkında Kanun ve AB Rekabet Politikasına Uyum", Avrupa Birliği El Kitabı, Ankara, 1995, s.249.

özgürlüğü olan ticari hayata serbestçe katılma ve ekonomik seçimini özgürce yapma sistemidir²⁷.

Eğer bu karar verme hakkı şu veya bu nedenle kısıtlanırsa sonuç olarak, rekabet de kısıtlanmış oluyor. Çünkü, rekabet, ancak belirli bir takım şartların varlığı halinde gerçekleşebilmektedir. Rekabet, piyasa ekonomisinin işlerliğini sağlayan araç durumundaki bir süreç olduğu için, rekabeti oluşturacak şartların bulunmaması durumunda piyasa ekonomisinin sağlıklı bir şekilde işlemesi de söz konusu olmamaktadır.

Girişimcilerin özgürce ekonomik karar alma hakkı nasıl kısıtlanmaktadır? Piyasa içinden kaynaklanan faktörler ile rekabetin kısıtlanması üç biçimde oluşmaktadır.

Birincisi, girişimcilerin birbirleriyle anlaşarak, kendi iradeleriyle rekabeti kısıtlamalarıdır. Kartel Anlaşması da denen bu yolla, hukuki ve iktisadi varlıklarını koruyan teşebbüs veya teşebbüs birlikleri yapmış oldukları anlaşmalar ile belirli bir malın üretimi, pazarlaması ve fiyatı ile ilgili ortak bir tutum içine girerler²⁸.

Ancak, rekabetin bözülmesi için sadece serbestçe karar verme özgürlüğünün kısıtlanması yetmiyor. Bu kısıtlamanın piyasanın normal işlemesi ve temel fonksiyonları dışında yapılan anlaşmalar ile olması gerekiyor. Örneğin, aynı malı üreten iki üretici önümüzdeki yıl için fiyatları belli oranda arttıracıklarına ilişkin yapacakları bir anlaşma kural olarak rekabeti bozar²⁹.

İkinci ana başlık ise tekeller: Tekellerin de rekabeti kısıtlayan etkisi vardır. Şöyle ki, tekeller bir piyasa içinde ileriye doğru yani müşterilerine karşı ya da geriye doğru yani kendi hammadelerini karşıladığı kişilere karşı piyasa koşulları açısından bağımsız hareket etme gücüne sahip olarak, tekelin

verdiği kararlar başka kişilerin özgürce karar vermelerini engeller³⁰.

Üçüncü nokta ise teşebbüslerin birleşmesi: Birleşmede, birleşen teşebbüs, hem iktisadi, hem de hukuki varlığını yitirmiş olur³¹. Bu yolla ekonomik gücün merkezileşmesi en üst dereceye varır ve tekellerin oluşmasına neden olur.

Ekonominin önemli sektörlerinde tekellerin, kartellerin ve tröstlerin oluşması öngörülen serbest rekabet ilkesini ortadan kaldıracaktır³². Ekonomik hayatın tekellerin hakimiyetine geçmesi serbest rekabeti ortadan kaldırdığı gibi, toplumdaki ekonomik ve sosyal dengeleri de bozacaktır³³. Çünkü, ekonomik tekel siyasi güç kazanarak, bu gücü endüstri karını artıracak yönde korumacı yasalar elde etmek için kullanacak ve bununla tekeli güçlendirmeye çalışacaktır³⁴. Böylelikle, fiyatlar artık serbest şekilde değil, tekellerin ve kartellerin tespit ettiği bilinçli siyasetler sonucu belirlenecektir³⁵. Bütün bu faktörler demokratik seçim sistemi ve dolayısıyla demokrasinin gelişmesi açısından da önemli tehdit oluşturacaktır³⁶.

Oysa rekabetin hakim olduğu piyasalarda fiyatların tespitinde bireysel keyfilik yerini toplumsal tercihlere bırakırken, ekonomik verimlilikte optimal noktaya ulaşmaktadır³⁷. Rekabet sürecinin korunması ile ülke kaynaklarının halkın taleplerine göre dağılımı sağlanırken, artan ekonomik verimlilik ile birlikte, genel refaha

³⁰İNAN Nurkut.a.g.m., s.250.

³¹Birleşmelere ilişkin ayrıntılı bilgi için, bkz. POROY Reha - TEKİNALP Ünal - ÇAMOĞLU Ersin, Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 5 Bası, İstanbul, 1993, s.71.

³²GÜRİZ Adnan, "Kapitalizm ve Hukuk", Anayasa Yargısı, No: 10, Ankara 1993, s.201; GÖZE Ayferi, Liberal Marksist Faşist ve Sosyal Devlet Sistemleri, İ.Ü.H.F. Yayını, İstanbul, 1980, s.23.

³³HİÇ Mükerrerem, Kapitalizm, Sosyalizm, Karma Ekonomi ve Türkiye, 3. Bası, İstanbul, 1979, s.22-24.

³⁴POSTNER Richard A., Antitrust Law, An Economic Perspective: Chicago University Press, 1976, s.18.

³⁵ÇAM Esat, Batı Demokrasisinde Siyasi İktidar ile İktisadi İktidar, İstanbul, 1966, s. 69.

³⁶AKINCI Ateş, "Kanunlarını Beklerken", Görüş Dergisi, S.4, Ağustos 1992, s. 43.

³⁷AKINCI Ateş, "Rekabet Hukuku ve Türkiye'deki Gelişmeler", Friederich Eber Vakfının Mart 1993'te İstanbul'da düzenlemiş olduğu konferansta sunulmuş olan tebliğ, s.4.

²⁷AKINCI Ateş, "Rekabet Kurulu Teşkilatı", Avrupa Topluluğu Rekabet Politikaları Hukuk Düzeni ve Türk Rekabet Kanun Tasarısı, Uluslararası Sempozyum, İSO Yayını, İstanbul, 1993, s.60.

²⁸ÖZSUNAY Ergün, Kartel Hukuku, İstanbul, 1985, s.6-7.

²⁹İNAN Nurkut, a.g.m., s.250.

olumlu katkılar da sağlanmış olacaktır. Rekabet piyasasındaki fiyat mekanizması tüketicilerin daha kaliteli mallar bulabilmesini sağlayacaktır³⁸.

Bu sebepten de liberal ekonomik felsefeyi kabul etmiş devlet düzenlerinde, piyasaların rekabet kurallarına göre işlemlerini temin ve bunun denetimi devlet fonksiyonlarından sayılmaktadır³⁹. Rekabetin yerleşmesinde ve devamında Devlete büyük görevler düşmekte ve piyasa ekonomilerinin geçerli olduğu ekonomilerde rekabetin tesisi ve korunması, sürekliliğinin sağlanması Devletin temel görevi olmaktadır. Devletin bir rekabet politikası bulunmaması durumunda başarılı olan değil, güçlü olan piyasaya egemen olacak ve rekabet ortamı ortadan kalkacaktır. Bu eksiklik yukarıda da ifade edildiği gibi, genel ekonomi politikasını da etkileyecektir⁴⁰.

Anayasa Mahkemesi de bir kararında; "Piyasalarda fiilen oluşacak tekelleşme ya da kartelleşme ile birlikte anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmenin de önlenmesi görevi Devlet'e verilmiştir. Madde gerekçesinde, tekel benzeri guruplaşmalarında tekelleşme kapsamında görüldüğü, tekelleşmenin önlenmesinin tüketim sektörü yanında hizmet sektörü yönünden de gerekli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, tekelleşme ve kartelleşmenin zararlarından bireyleri ve toplumu korumak Anayasa'nın 5.'nci maddesinde Devlet'in temel amaç ve görevleri arasında öngörülen "kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak" görevleriyle de doğrudan ilgili "olduğunu belirtmiştir⁴¹.

Bu nedenle, rekabetin sağlıklı bir biçimde tesisi için gerekli hukuki düzenlemelerin Devlet tarafından yapılması gerekecektir. Bu alandaki düzenlemelerin en önemlisi de rekabet kanunlarıdır. Bu kanunlar serbest rekabet ortamını koruyan⁴² ve

piyasaları kendi doğal gelişmelerini temin eden⁴³ düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler ile çeşitli mal veya hizmetler bakımından pazarı etkilemek amacıyla yönelik anlaşma ve kararlar (karteller), sınırlayıcı uygulamalar⁴⁴ ve "pazardaki güç" ü kötüye kullanan tekeller, duopoly ve oligopoly ile serbest rekabet düzeninin, bozulmasına yönelik faaliyetler yasaklanarak⁴⁵; rekabetin haksız olarak engellenmesi önlenmektedir⁴⁶.

Bundan dolayı rekabeti koruyucu hukuk çerçevesi içinde, bu hukuku uygulamakla görevli kamu kuruluşunun yetkilerini, bu yetkilerin kullanılmasını, normal koşullar altında devletin ekonomiye müdahalesi olarak görmemek gerekir⁴⁷. Aksine, Rekabet Hukuku kuralları, serbest pazar rejimini benimsemiş ekonomilerde bir amaç değil, pazarın kendi dinamiğini, tüm şüni etkilerden uzak, kendiliğinden oluşturulmasını sağlayacak etkin bir araç olarak değerlendirilmelidir⁴⁸.

Bu nedenle, Rekabetin Korunmasına ilişkin kurallara haksız rekabet kurallarından farklıdır ve karıştırılmaması gerekir. Çünkü, haksız rekabet kuralları kişilerin çıkarlarını korumak için getirilmiş kurallardır ve kişileri rekabet hakkını kötüye kullanılmasına karşı korurlar. Amacı da rakip işletmeleri haksız, aldatıcı ve dürüstlüğü aykırı davranışlardan korumaktır. Rekabetin korunmasına ilişkin kurallar ise rekabet özgürlüğü alanlarının belirlenerek teşebbüsleri eşit ve serbest bir şekilde rekabet edebilme fırsatı verme amacı taşır.

Haksız rekabetin önlenmesine ilişkin önlemler ve yaptırımlar Türk Ticaret Kanunu'nda (Mad.56/65) ve Borçlar Kanunu'nda (Mad. 48) yer almaktadır. Ancak, haksız rekabete özgü bu

³⁸AKINCI Ateş, "Rekabet Kurulu Teşkilatı", s.60.

³⁹ASLAN İ.Yılmaz, Rekabet Hukuku, Ekin Kibabevleri Yayınları, 2.Bası, 1993, s.2.

⁴⁰ÖZSUNAY Ergun, a.g.e., s.4.

⁴¹ÖZSUNAY Ergun, "Pazar Ekonomisinde Rekabetin Önemi ve Rekabet Sınırlamalarına Karşı Alınan Önlemler", Banka ve Ekonomik Yorumlar, Şubat 1982, S.2, s.57.

⁴²İNAN Nurkut, "Türk Rekabet Kanun Tasarısının Birinci Bölümü", Avrupa Topluluğu Rekabet Politikaları Hukuk Düzeni ve Türk Rekabet Kanun Tasarısı, Uluslararası Sempozyum, İSO Yayını, İstanbul, 1993, s.47-48.

⁴³DPT Türkiye-AT Mevzuat Uyumu Sürekli Özel İhtisas Komisyonu, Rekabet Hukuku Alt Komisyonu Raporu, Ankara, 1995, s.4.

³⁸Commission of the European Communities: Fifteenth Report on Competition Policy, Brussels, Luxembourg, 1986, s. 11.

³⁹AKINCI Ateş, "7. Beş Yıllık Kalkınma Planındaki Rekabeti Düzenleyici Politikalarına İlişkin Kişisel Değerlendirme", Yayınlanmamış Rapor, s.5.

⁴⁰Rekabetin Korunması Hakkında Kanun Tasarısı Genel Gereği, T.C.Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü, Ankara, 1992, s.4.

⁴¹Anayasa Mahkemesi, 9.12.1994 T., E. 1994/43, K.1994/42-2, R.G., T.24.1.1994, S.22181. Ayrıca bkz. Anayasa Mahkemesi, 7.7.1994 T., E. 1994/49., K. 1994/45-2, R.G., T.10.9.1994, S.22047.

⁴²İNAN Nurkut, a.g.m., s.249.

düzenlemeler, kartellerin, sınırlayıcı uygulamaları ve pazardaki gücü kötüye kullanılmasına ilişkin sorunların üstesinden gelemediğinden, bu sorunların çözümü, başka ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de karteller ve rekabet sınırlamalarına karşı özel bir düzenleme yapılmasını gerekli kılmıştır.

Bu gerekçelerle Anayasanın yukarıda da sözü edilen 167.Maddesi ışığında, sağlıklı piyasaların oluşması, girişimcilerin özendirilmesi, sınırlı ülke kaynaklarının etkin dağılımı ve bunların en verimli bir şekilde kullanımının temini için 7.2.1994 tarihinde 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun" yürürlüğe konmuştur⁴⁹.

Kanımızca sözkonusu Kanun, hukuka aykırı rekabet sınırlamalarına karşı önlemler alınması ve pazarın sağlıklı ve düzenli bir biçimde işlemesi ve geliştirilmesini emreden anayasal bir ödevin gereği olduğu gibi uygulanmakta olan ekonomik rejimin gereği ve böyle bir sistemin etkin olarak işliyebilmesinin de koşulu olmuştur.

Çünkü, 1982 Anayasasının 167. maddesinin gerekçesinde, devletin özel teşebbüsü rekabet koşulları içerisinde yararlı şekilde gelişmesine yardımcı olacağı, devletin piyasada fiili ve anlaşma sonucu tekelleri önleyeceği, bunu hem özel hem de kamu kesimi için sağlayacağı kesin bir dille belirtilmiş, tekel ve benzeri güruplaşmalara, hem tüketici hem de hizmet sektöründe önlemek, hakimiyetine dağıtmanın sağlıklı bir toplum sağlıklı bir demokrasi için vazgeçilmez şartlar olduğu tekelciliğin her türünün zararından fertleri ve toplumu korumak, toplumun huzur ve refahı ile de bağlantılı olduğu vurgulanmıştır.

Kanunun amacı da 1. Madde'de de "mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamak" şeklinde ifade edilmiştir.

Kanun'un 1. maddesinde belirtilen bu amacın gerçekleşmesi için de, serbest ticaret ve girişim özgürlüğünün teminatı olarak, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip

"Rekabet Kurulu" kurulmuştur. Kanun ile kurulan ancak, yasal olarak teşkil ettirilemeyen bu kurul, rekabetin korunmasına ilişkin faaliyetler konusunda izin vermek, kanuna aykırı durumlarda ise para cezası veya faaliyeti durdurma kararı verebilme yetkisi ile donatılmıştır. Böylelikle, kurul, bilgi isteme ve doğrudan denetim yolu ile rekabetin korunması için gereken bütün tedbirleri alabilecektir.

Görülüyor ki, biraraya gelip örgütlenerek ya da üretim, pazarlama vs. konularda ortak hareket etmek üzere anlaşmalar yaparak serbest rekabet ortamından sıyrılıp, tekelci rekabet piyasasının avantajlarından yararlanmak isteyen işletmeler karşısında, Devlet, Rekabet hukukunun kendisine verdiği iktisadi kolluk yetkisi ile, serbest rekabeti sınırlama amacı taşıyan örgütlenme ve anlaşmalara engel olmak için gerekli düzenlemeler yapma ihtiyacı içinde olmaktadır.

⁴⁹R.G., T. 13.12.1994, S.22140.